Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі

СВОБОДА — SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: 'Svoboda', 81-83 Grand St., Jersey City 3, N. J. Тел.: HEnderson 4-0807, 4-0237. УНС.: HEnderson 4-1016

РІК LXII. Ч. 93. TWO SECTIONS (SECTION 1) ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СУБОТА, 15-го ТРАВНЯ (MAY) 1954. ДЕСЯТЬ ЦЕНТІВ — TEN CENTS No. 93. VOL. LXII.

ТРУМАН ПРОПОНУЄ ВИХІД З ГОСПОДАРСЬКИХ ТРУДНОЩІВ

ПРОПОНУЄ ЗБІЛЬШУВАТИ ДЕРЖАВНІ ВИДАТКИ; ЗМЕНШИТИ ПОДАТКИ ДЛЯ ШИРОКИХ МАС; ЗБІЛЬШИТИ МІНІМАЛЬНУ ПЛАТНЮ ТА ВИПЛАЧУВАТИ ПОВНИЙ ПАРИТЕТ ФАРМЕРАМ

Атлантік Ситі.—Бувший президент Гаррі Труман виголосив промову на 40-роковинах спілки Амалґамейтед Кловтінґ Воркерс, в якій виявив свою програму, як привернути в країні повний добробут для всього народу. Він казав, що політика уряду президента Айзенгавера стримує розвиток господарки країни, подібно як це робив бувший республіканський президент Вільям МекКінлі при кінці минулого сторіччя. Його промова була призначена для 3,000 делеґатів цієї робітничої спілки, але вона зверталася і до адміністрації президента Айзенгавера та до всього народу, бо Труман подав повну програму для оживлення господарського життя в країні та до не допущення до збільшування господарської знижки, яка вже цілий рік загрожує ЗДА. Це вже третя промова Трумана від часу, як він виїхав з Індепенденсу. В двох попередніх промовах він говорив про владу президента та про закордонну політику. І тому політичні коментатори вважають, що в цих промовах бувшого президента міститься програма Демократичної Партії, з якою вона виступить під час найближчих виборів восени цього року. Він згадав про високе число безробітних і додав, що не вважає положення за безнадійне, бо вже восени цього року виборці можуть вибрати новий Конґрес, який змусить президента вибирати нових дорадників, а восени 1956 року виборці зможуть спричинити ще більші зміни. Труман казав, що ми мусимо збільшити й скріпити господарку країни, скріпляючи купівну силу широких мас населення та піднести життьовий стандарт народу. Щоб це сталося, бувший президент пропонує такі заходи: 1. Збільшувати державні видатки кожного року на три більйони долярів в додатку до теперішніх видатків, бо таке збільшення потрібне на те, щоб збільшити нашу оборону перед агресією, що нам загрожує, а також воно дозволить нам успішніше боротися з домашніми господарськими труднощами. 2. Збільшити вільну від оподаткування суму з 600 до 800 долярів на особу, щоб збільшити купівну силу широких мас населення. Тим способом, казав Труман, ми дамо народові коло 4 більйонів долярів, які збільшать господарський рух в країні. 3. Залишити програму Бенсона, яка зменшує допомогу фармерам, та прийняти цю допомогу на основі повного паритету для підтримки господарських цін. 4. Збільшити мінімальну платню за годину праці. 5. Поширити та збільшити соціяльне забезпечення, щоб старші люди могли жити на відповідному життьовому рівні. 6. Поширити будівельну програму, яку повинен здійснювати уряд для того, щоб влегшити та поліпшити мешканеві можливості широких мас населення. Трумана щиро вітали делеґати на зборах, а також всюди, де він появився на вулицях Атлантік Ситі. З Атлантік Ситі Труман від'їхав до Вашинґтону,

Клопоти республіканців із сенатором МекКарті

Вашинґтон. — Недавні спроби республіканців скоротити та приспішити переслухання в справі непорозуміння між сенатором Джозефом Р. МекКарті та секретарем армії Робертом Т. Стівенсом пояснюють у столиці тим, що в зв'язку з цим переслуханням політичний вплив цієї партії занепадає. Щодня, вже 16-й раз, мільйони слухачів бачать і чують в телевізійних апаратах, як республіканський сенатор МекКарті і визначні республіканці з армії обвинувачують один одного малощо не в кривоприсязі та інших злочинах. Республіканські політики з усіх кінців країни домагаються, щоб президент Айзенгавер ужив свого впливу, як голова партії, і покінчив із цим публічним видовищем, яке хвилює американських громадян в той час, коли важливі справи вирішуються на арені світової політики. Дехто домагається, щоб президент Айзенгавер усунув МекКарті з Республіканської Партії. Інші вважають, що це повинні зробити самі республіканські сенатори. Але між сенаторами є багато прихильників МекКарті. — Перед 16 днем переслухань, сенатор з Висконсіну заявив, що все те, про що зізнавав під присягою правний дорадник армії Джан Дж. Адамс — це „повна і очевидна брехня". Попереднього дня Адамс зізнав, що дорадник Сенатської Слідчої Підкомісії, яку очолює МекКарті, погрозами вимагат привілеїв для вояка Дейвіда Шайна, який перед військовою службою працював у цій підкомісії. Джан Адамс згадував у своїх зізнаннях і про дорадника президента Шермана Адамса, який радив йому списати докази, що сенатська підкомісія старалась поставити Шайна в упривілейоване положення.

В АМЕРИЦІ

● 11 травня в Вашинґтоні були на прийнятті три дружини бувших президентів ЗДА: Вудро Вилсона, Франкліна Д. Рузвелта і Геррі Трумана. Пані Айзенгавер запросила пані Вилсон і пані Труман на обід до Білого Дому.

● Асистент секретаря оборони Джан А. Ганнаг заявив на сенатській комісії, що число осіб, які зголошуються до військової служби, значно обнизилося. В 1949-50 роках у всіх чотирьох родах зброї добровільно зголошувалися 59%, а в другому півріччі 1953 — лише 31%.

● Президент Айзенгавер буде почесним гостем і головним промовцем на обіді, що його влаштовують з нагоди 200-річчя Колюмбійського університету в готелі Валдорф-Асторія 31 травня цього року. Цим обідом завершаться святкування ювілею цього університету. Тема промови президента: „Права людини на знання і вільне користування з нього".

● Корейський Дитячий Хор співав під голим небом на концерті в Наяґара Фалс 14-го травня перед представниками ЗДА і Канади. Цей хор спровадила до Америки Американсько-Корейська Фундація, яка збирає 10 мільйонів долярів на допомогу знищеній війною Кореї.

● Німецька 17-річна студентка Ельфі Людтке відлетіла на батьківщину, щоб лікуватися від недуги „левкомії". Вона студіювала на кошт державного департаменту в стейті Мічіґен, і не знає, що є приречена на смерть і житиме найбільше один місяць. Студенти зібрали на її лікування 1,000 долярів.

● Нюйоркчанин Вільям Вілліс, 60-ти років, заявив, що через два тижні він вибирається в подорож через Тихий океан до Самоа в Полінезії. Подорож почне пороном із Перу. Подорожувати думає чотири місяці.

● Президент Айзенгавер заявив делеґації Гавайських островів, що він гаряче підтримує закон про надання прав стейту ЗДА цим островам, але цю справу вирішує Конґрес ЗДА.

● З Бінґгемтону (Н. Й.) повідомляють, що подружжя Джуліюса Шейбуса мусить заплатити 6,250 долярів Люлю Ме Шеплі Вільямс, піклувальниці їхнього 5-річного сина Беррі, якого він підстрелив.

ПРЕЗИДЕНТ ПІДПИСУЄ ЗАКОН ПРО МОРСЬКИЙ ШЛЯХ СВ. ЛАВРЕНТІЯ

Президент Айзенгавер підписує в Білому Домі закон про участь З'єдинених Держав у морському шляху св. Лаврентія. Під час тієї церемонії в Білому Домі було приявних 43 сенатори і конґресмени. Біля президента приглядається підписові конґресмен Джордж Дондеро з Мішіґен.

Айзенгавер підписав закон про побудову каналу св. Лаврентія

Вашинґтон. — Президент Айзенгавер підписав закон про морський шлях св. Лаврентія, за який кількадесять років ішла боротьба. Всі президенти ЗДА, починаючи від Гардінґа, вносили законопроєкт про побудову цього шляху. Під час підписування цього закону були присутні 42 сенатори й конґресмени, які найбільше підтримували цей законопроєкт. Ухвалення закону по морський шлях св. Лаврентія уважають за найбільшу перемогу президента Айзенгавера за час його 16-місячного урядування. Цей морський шлях мають побудувати до 1960 року, і ним зможуть переходити океанські кораблі з Атлантійського океану аж до міста Дюлют в стейті Міннесота. Закон уповноважує уряд ЗДА на спілку з урядом Канади побудувати канал 27 стіп завглибшки, на ріці св. Лаврентія між озером Онтаріо та затокою св. Лаврентія.

Морс називає республіканців „воєнною партією"

Атлантик Ситі, Н. Дж. — Незалежний республіканський сенатор Вейн Морс, промовляючи на зборах спілки Амалгамейтед Кловтінґ Воркерс, заявив, що Республіканська Партія „швидко стає воєнною партією" під проводом президента Айзенгавера, державного секретаря Джана Фостера Доллеса та адмірала Артура Е. Радфорда — голови Об'єднаних Шефів Штабу. Під час виборів 1952 року Морс підтримував Стівенсона, а пізніше часто виступав проти республіканського уряду, але цей його останній виступ в Атлантик Ситі — найгостріший проти республіканської адміністрації. Він казав, що Айзенгавер не хоче двопартійности в закордонній політиці, а державний секретар Доллес своєю невдалою політикою „намагування" призвів до того, що ЗДА втратили впливи в Індії і „міжнародний політичний престиж". Ми повинні слідити за політикою Доллеса, сказав Морс, бо може надійти хвилина, коли американські матері й батьки вийдуть зустрічати кораблі з Індо-Китаю, на яких стоятимуть трумни, прикриті американськими прапорами. Коли американський нарід це зрозуміє, тоді він відвернеться від уряду Айзенгавера. Морс заявив, що підтримуватиме кожного президента, який веде політику на користь американського народу, але поки він цього не бачить, доти поборюватиме теперішній уряд.

В офіційному тексті інтерв'ю Дж. Ф. Доллеса скреслено два речення

Деякі відповіді державного секретаря Дж. Ф. Доллеса на його останній пресовій конференції викликали таку фальшиву інтерпретацію за кордоном, зокрема серед дипломатів, присутніх на Женевській конференції, що Державний Департамент видав офіційний текст запитів і відповідей на тій конференції. У тому офіційному тексті пропущено два речення, що появились були раніше в щоденній пресі. Перше речення звучало так: „Запит: Чи не думаєте, пане секретарю, що можна оборонити південний схід Азії без Індо-Китаю?" — Відповідь: „Думаю, що так" Друге речення стосувалося запиту одного журналіста, який пригадав вислів президента Айзенгавера про „величезне значення" Індо-Китаю і південно-східньої Азії. У своїй відповіді Доллес відмежовував ті два поняття і зазначував, що сам Індо-Китай ще не є південно-східньою Азією. Викреслені з офіційного тексту інтерв'ю речення були якраз ті, які викликали враження в Женеві, начебто ЗДА зревідували свою політику у відношенні до Індо-Китаю і перестали ним цікавитись.

Розбудова офензивної зброї СССР

Совєтські збройні сили кладуть тепер натиск на розбудову офензивних родів зброї, у відрізненні від недавніх ще дефензивних, — твердить відомий військовий фахівець-коментатор „Ню Йорк Таймсу" Г. В. Болдуїн. Він звертає при цьому увагу на летунство і морську фльоту. Під час першотравневої військової дефіляди у Москві СССР вперше задемонстрував публічно велетенські літаки, зближені до типу американських літаків Б-52, дармащо ці нові совєтські літаки мають тільки чотири мотори, а американські Б-52 — вісім. За одностайним поглядом фахівців, ті нові совєтські літаки мають далекопростірний засяг, отже виповнюють ту щілину, яка донедавна характеризувала совєтське летунство. Те саме стосується кораблів. На 350-375 підводних човнів, що їх мали Совєти, тільки коло 100 клясифіковано, як такі, що можуть пускатись в океанічні операції. Тепер СССР продукує два основні типи підводних човнів: 1,500-тоннові замінено 2,000-тонновими, а 1,200-тоннові 1,500-тонновими, при чому обидва типи мають сильні батерії, змогу глибшого занурювання, більші запаси кисню і багато міцнішу будову. Болдуїн твердить, що СССР розпоряджає тепер і літаками і підводними човнами, призначеними для зачіпних операцій на далеких віддалях, чим можуть „вплинути на хід історії". Причину цих реформ у технічній підготові СССР до війни американський фахівець вбачає у більших впливах совєтського генералітету після смерти Сталіна, при чому покликається на виступ на сторінках передових совєтських газет — маршала Жукова, адмірала Кузнецова й інших.

Фльота для Арктики

Вашинґтон. — Віце-адмірал Френсіс Е. Дінебрінк, командант Військової Морської Транспортової Служби, виступаючи на Сенатській Підкомісії Видатків, домагався 50,000,000 долярів на побудову окремої фльоти для Арктики. Кораблі цієї фльоти мають бути пристосовані до плавби серед північних льодів. В цій фльоті мають бути також і криголами. — Домагання віце-адмірала свідчить по те, що в найближчій війні велику ролю призначається Арктиці, звідки можна сподіватися нападу на Канаду і ЗДА.

Французькі журналісти не пішли на прийняття до комуністів

Женева. — Індо-китайські комуністи на Женевській конференції влаштували прийняття для журналістів присутніх у Женеві в зв'язку з тією конференцією. Подібні прийняття влаштовували раніше комуністичні делеґації з СССР і червоного Китаю. Однак французькі журналісти вирішили не піти на це прийняття у зв'язку з упадком фортеці Дієнбієнфу і вислали листа комуністам В'єтміну, з заявою, що не можуть взяти участи в такому прийнятті у теперішньому часі. За 10 хвилин після одержання цього листа, комуністи В'єтміну відкликали прийняття.

Прилюдно випробовують найбільший танк

Нюарк, Дел. — Армія здійняла трохи заслону над дотепер секретним танком „Т—43", який уважають за наймогутніший панцерний віз в військовому арсеналі ЗДА. Недавно його випробовували на площі фабрики танків Крайслер перед 5.000 глядачів. На цьому перегляді були присутні військові фахівці, урядовці з Вашинґтону та працівники фабрики. Перша модель цього танка була викінчена 1951 року, але невідомо, скільки тих танків вже випродуковано і чи послуговувалися ними вже військові частини. Неофіційно танк Т—43 вважають за американську відповідь на совєтський 57-тоновий танк „Сталін III". Це вже третя модель нового танку після закінчення війни, — першою був „Вокер Буллдоґ", 25-30-тонновий танк, а другою — середньої величини 45-тонновий „Петтон-48". Випробування показало, що танк Т—43 — дуже рухливий і ним легко оперувати, хоч він озброєний важкою гарматою. „Т—43" переїхав через тристоповий мур так легко, як авто переїздить через трицалевий ремінець; легко перескочив через шанець завширшки 8 стіп та через рів з водою — 100 стіп завширшки і 4 стопи завглибшки. Керувати ним так просто, як фармерським трактором. Його 120-міліметрова гармата може знищити кожний танк у світі. На ньому є, крім того, дві 30-каліброві автоматичні та одна 50-каліброва гармати, з яких можна стріляти зсередини.

Передбачає гаряче й мокре літо

Ню Йорк, Н. Й. — Люсіян М. Беллі, який довгі роки вивчає погоду, твердить, що цього року буде гаряче літо з великою кількістю опадів. Він заявляє, що його завваження на 1953 рік справдилися. Цьогорічна весна — каже він — холодна, і тепер зближаються щораз тепліші дні. Літо буде гарячіше від минулорічного, хоч не буде такої гарячі, як минулого року в серпні, коли впродовж десяти днів термометр показував в Ню Йорку 90 ступенів. Беллі передбачає, що липень буде найгарячішим місяцем в цьому році, а дощів випадатиме стільки, що жителі Ню Йорку можуть не журитися тим, що забракне води в збірниках.

ВСЕ ГОТОВЕ ДО НЕДІЛЬНОГО ФЕСТИВАЛЮ В КАРНЕҐІ ГОЛЛ В НЮ ЙОРКУ

Ню Йорк. — Двома пробами об'єднаних хорів метрополії, які відспівають кантату И. Кишакевича „Катерина" та двома пробами Метрополітального Хору, що виконає першу дію опери Лисенка „Майська ніч", закінчено цього тижня підготову до великого ювілейного фестивалю, що має відбутися в Карнеґі Голл у неділю, 16-го травня о год. 2-гій пополудні. В суботу, 15-го травня о год. 2-й попол. ще має відбутися генеральна проба вже в Карнеґі Голл. Під час цієї проби ціла імпреза буде сфільмована і зарекордована, щоб виключити фільмування та фотографування під час самої імпрези, що, звичайно, дуже перескаджає як виконавцям програми, так і глядачам. Крім хорів, завершили підготову теж і танцюристи майже щоденними пробами впродовж тижня. Їм важливо було „зігратися" з музикантами, які під проводом В. Босого гратимуть подвійно, бо гратимуть на інструментах і гратимуть свої ролі сільської „музики" на сцені. В останній спільній пробі об'єднаних хорів в четвер узяв участь вже теж і хор з Пасейку, який до того часу вивчав кантату сам зі своїм диригентом проф. Недільським. Хори Ню Йорку, головно „Думка", з Джерзі Ситі і Байону як теж з Нюарку й Елизабет робили спільні проби під диригентурою п. О. Микитюка вже від деякого часу. На останній пробі в четвер, їм уже акомпаніювали на фортепіянах обидва піяністи, п. Вадим Кіпа і п-на Леся Вахнянин. Тим часом п. М. Радиш приготовив уже оригінальні декорації для „Майської Ночі", подібно, як п. Ф. Бражник з дружиною приготовили відповідні костюми, які підібрала п. Меланія Мілянович, при пораді п. Олімпії Добровольської. Дбайлива підготова імпрези, оригінальна програма та кількасот осіб, які її виконають, диригенти пп. Ст. Марусевич і О. Микитюк, генеральний музичний керівник п. Ольга Дмитрів і режисер п. Йосип Гірняк, солісти в опері пп. Марія Лисогір, Іван Гош і Осип Стецура, солісти в кантаті: пп. Марія Боднар, Євген Чорній і Роман Левицький, промовці пп. Д. Галичин, сенатор Лімен і д-р Л. Мишуга — все в цілості і зокрема дає ґарантію, що недільний фестиваль, який відбувається з нагоди 60-річчя Українського Народного Союзу, буде справді „ґаля"-імпрезою в році та одною з більших культурно-мистецьких демонстрацій українців метрополії. Білети на імпрезу у величезній більшості закуплені в передпродажу, а ті, що ще залишились, можна буде набути в день імпрези, отже в неділю, 16-го травня, при касі в Карнеґі Голл від год. 12-ої вполудне.

УРЯД ФРАНЦІЇ ДІСТАВ ЗАЯВУ ДОВІР'Я

ПРЕМ'ЄР ЛЯНІЄЛЬ ДОМАГАЄТЬСЯ ЯСНОГО СТАНОВИЩА ЗДА В ІНДО-КИТАЙСЬКІЙ ВІЙНІ; У ЖЕНЕВІ НЕМАЄ ОДНОЗГІДНОСТИ ЗАХОДУ В СПРАВІ КОРЕЇ

Париж. — Уряд прем'єра Лянієля дістав в четверговому голосуванні у французькому парляменті 2 голоси більшости, а саме 289 „за" і 287 „проти" внеску про вотум довір'я. Вправді це така незначна більшість, що не пророчить урядові довгого віку, проте покищо Лянієль залишився при владі, заохочений до цього закликом президента Коті і постановою партії генерала де Голя, що її половина членів голосувала проти Лянієля, щоб її міністри таки залишились в уряді. Головною спонукою залишення уряду Лянієля при владі є конференція в Женеві, яка була б просто розлетілась, коли б у Франції вибухла криза і в Женеві не стало авторитетного французького представника. У своїй промові в парляменті прем'єр Лянієль пояснював в загальних рисах ситуацію в Індо-Китаї і Женеві, але найважнішою частиною його промови був прямий заклик до З'єдинених Держав: яка є політика З'єдинених Держав у відношенні до Індо-Китаю і чи З'єдинені Держави готові активно допомогти Франції в її дальшій боротьбі проти комуністів, якщо не вдасться осягнути в Женеві „ґарантованого миру"? Франція виходить із засновку, що коли сам президент Айзенгавер і державний секретар Доллес окреслили Індо-Китай, як країну першорядної ваги для збереження всього вільного світу перед небезпекою комунізму, то не слід залишати Францію, щоб вона сама тільки своїми силами боронила вільного світу, тим паче, коли вона така квола після найбільшого з усіх західніх народів виснаження двома світовими війнами. — Тим часом у Женеві сталася нова невтішна подія: англійський міністер Іден виступив із промовою, в якій одверто запропонував перевести, як засіб уніфікації Кореї, вибори в цілій Кореї, отже в її північній і південній частинах, а не тільки в північній, як цього домагаються південні корейці, піддержані в цьому пункті офіційним виступом державного секретаря Доллеса на Женевській конференції. ЗДА стоять вправді на становищі, що в цьому пункті Сингмен Рі повинен би поступитись комуністам і погодитись на вибори на всьому просторі Кореї, з вірою, що і так переможе у виборах, але ЗДА не бачили потреби публічно відмежовуватись від Південної Кореї і дискредитувати її уряд, бо — мовляв — все одно нема виглядів, щоб у Женеві можна було порозумітися з комуністами. Неможливість порозуміння з комуністами полягає не тільки в спірній точці щодо виборів, але головно в тому, що комуністи не погоджуються на міжнародну контролю над виборами і домагаються відкликання американських військ з Південної Кореї ще перед виборами, що — очевидно — ясно вказує на тенденцію захопити владу в цілій Кореї випробованими комуністичними методами. Найближчим поважним зворотом у Женевській конференції має бути відповідь французького міністра Бідо на офіційний комуністичний проєкт замирення в Індо-Китаю. Бідо стримувався з тією відповіддю до часу прояснення ситуації в Парижі.

Різниці поглядів між ЗДА і Англією на східньо-азійський пакт безпеки

Женева. — Поруч з офіційними засіданнями Женевської конференції, найважливішою справою, яка цікавить всіх її учасників і весь сучасний політичний світ, є заініціований державним секретарем Доллесом колективний пакт безпеки для Південного Сходу Азії і той дисонанс, що виринув у зв'язку з тією пропозицією між ЗДА і Англією. Передусім Англія спротивилась, щоб негайно, ще перед Женевською конференцією, створити такий пакт і проголосити його. ЗДА вважали, що це буде „арґумент сили" супроти комуністів, а Англія боялася, що це зменшить шанси порозуміння в Женеві у справі миру в Кореї та Індо-Китаї. Далі, ЗДА хотіли, щоб до такого пакту належали 10 держав (ЗДА, Англія, Австралія, Нова Зеляндія, Філіппіни, Сіям і 3 індо-китайські держави), а Англія брала під увагу тільки 5 перших держав. Через присутність у тому пакті індо-китайських держав і Сіяму, а то й Бурми, американський проєкт мав на увазі військову ґарантію ненарушности південно-східніх країн Азії, — англійці ж хочуть радше приймати політичну ґарантію без строгих військових зобов'язань. Переговори в цій справі ведуть далі державний підсекретар Смит і англійський міністер Іден у Женеві. Становище Англії в цій справі — стверджують деякі часописи — страшенне скріпило позицію комуністів.

В СВІТІ

● У Дієнбієнфу залишилось 1,400 ранених. Комуністи погодились на евакуацію „важко ранених". До фортеці має прилетіти французький гелікоптер санітарної місії, щоб підготовити евакуацію ранених. Евакуація відбуватиметься під проводом декана медичного факультету університету Ганой. Але невідомо, хто буде признаний „важко раненим". Невідомо теж, чи відпустять комуністи піклувальницю Женевєв Терроб, єдину жінку, що була у фортеці. Є вістки, що вона жива.

● Ще один чех утік з ЧСР. Це 23-літній пілот малого чеського літака, який розбився під час вимушеного приземлювання на полі недалекого американського військового майдану біля Ґрафенберу в Баварії. Летун просив дати йому політичний азиль.

● Мосадек остаточно програв свій відклик від присуду військового суду, який засудив його на три роки в'язниці за державну зраду. Тільки 1 зі 7 суддів апеляційного суду голосував на користь колишнього прем'єра - диктатора Ірану. Той же апеляційний суд підвищив кару для колишнього шефа іранського штабу, генерала Рігі, з 2 на 3 роки.

● Уряд СССР відкинув закид англійського уряду в тому, що два військові атташе совєтської амбасади в Лондоні, майори Пупишев і Гудков, займались шпигунською роботою. Проте Москва погодилась відкликати цих обох „дипломатів", що їх Лондон признав, як „персоне інґрате". Вони мали виїхати в п'ятницю 14 травня совєтським кораблем „Белоостров".

● 10 моряків з польського танкеру „Праця", що його китайські націоналісти схопили між Формозою і китайським суходолом, дістали від національно-китайського уряду право політичного азилю. 20-ти іншим членам польської залоги відмовлено цього права. Яка була причина тієї відмови і що станеться з тими польськими моряками, які не дістали дозволу залишитися на Формозі — в газетах не пишеться.

● Д-р Вольфґанґ Зільґрад, голова Ліґи Прав Людини у Західньому Берліні, зник безслідно ще в місяці лютому ц. р. Тепер у Східньому Берліні оприлюднено, що його судитимуть за „службу в американському шпигунському апараті". З цього виходить, що Зільґрада комуністи схопили і вивезли з Західнього Берліну.

СВОБОДА — SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
На рік	$10.00	One year	$10.00
На пів року	5.25	Six months	5.25
На три місяці	2.75	Three months	2.75
В Джерзі Сити і закордоном:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$12.00	One year	$12.00
На пів року	6.50	Six months	6.50
На три місяці	3.50	Three months	3.50

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

ДЖ. ЕДҐАР ГУВЕР

Впродовж цього тижня американська преса багато писала про людину, яка поклала великі заслуги для цієї країни на дуже невдячному полі. Бо слідити за різного роду злочинцями та переступцями, шпигунами і зрадниками — важлива, але не дуже приємна справа. Тільки комуністична преса не знайшла для цієї людини доброго слова, але вся інша висловилась про неї з найбільшими похвалами.

Цією людиною є Дж. Едґар Гувер, директор Федерального Бюра Інвестиґацій, загальновідомого під скороченою назвою ЕфБіАй. Нагоду до численних згадок про нього дало 30-ліття його праці на становищі начального директора цієї установи.

ЕфБіАй добре відома американським українцям головно з часу другої світової війни. Воєнний союз ЗДА з СССР використовували американські комуністи для нищення самостійної української думки теж і на цій землі, звертаючи своє вістря проти українських народних організацій та української преси, які вважали Сталіна і тоді як не більшим, то в усякому разі не меншим лихом від Гітлера. Як знаємо, „Свободі" та Українському Народному Союзові довелося тоді багато витерпіти через різні доноси та ту кампанію, яку вела проти них день-у-день комуністична преса, зараховуючи їх до „фашистів", „нацистів" і, очевидно, „нельояльних" до Америки. Можна собі уявити, що було б з усім нашим життям, народним і церковним, коли б так американське Федеральне Бюро Інвестиґацій було подібне до совєтського Чека (в давньому, чи сьогоднішньому вигляді), чи до нацистівського Ґестапа. Бо про поодинокі особи, що мусіли б впасти невинною жертвою, вже й не говорити. А все ж ніхто не потерпів! Правда, слідство тягнулось роками, коштувало багато прикрих переживань і з'їло багато нервів, але таки перемогла правда, яка до того багато навчила про українську справу ЕфБіАй та департамент справедливости, складовою частиною якого є якраз Федеральне Бюро Інвестиґацій. Отже знаємо ЕфБіАй, так сказати б, з власного досвіду. Довір'я до цієї установи не захитали у нас прикрі події з часу другої світової війни. Ми це раз-у-раз підкреслювали у найчорніших годинах, бо були переконані, що правда вийде таки наверх. Так і сталося. Завдячувати це треба у великій мірі чистим методам ЕфБіАй, які не дозволять ніякого порушення ґарантованої Конституцією індивідуальної свободи.

Едґар Гувер постійно вияснював, що ЕфБіАй нікого не обвинувачує, не видає опінії й нікого не судить, а тільки збирає факти, важні й маловажні, великі й дрібні, як теж прислухається до поголосок, теж добрих і злих. Це є той „сирий матеріял", про який згадував Гувер цими днями у пресовім інтерв'ю. Цей матеріял є дуже пильно стережений і до нього ніяка стороння людина не має доступу. А хто каже інакше, той брехун — заявив Гувер. Тому не без рації називають Едґара Гувера „сторожем таємниць країни".

Найбільше праці має тепер ЕфБіАй з викриванням комуністичної конспірації. Шпигунство та підривна робота не належали давніше до аґенд ЕфБіАй. Цієї установи не допущено ще не так давно навіть до слідження за атомовими шпигунами. Щойно від 1947 року призначено їй і цю ділянку, і вона зараз впала на слід Клавза Фукса та зібрала матеріяли, що довели до смертного присуду Розенберґів. Тепер призначено ЕфБіАй ще й перевіряти льояльність державних урядовців.

В Америці не визнають засади, що якась особа незаступима на певнім становищі. Це пригадують і в 30-річчя праці Едґара Гувера як директора ЕфБіАй. Але одночасно додають, що таки дуже важко вказати на особу, яка могла б його заступити. Вже це одне є великим признанням для Гувера. Згадують теж і про те, як важко було йому серед інтриґ розбудувати ЕфБіАй як незалежну від політичних партій установу, без огляду, котра з них при владі в Білому Домі. Тільки тому, що він весь час тримав себе в тіні й не виявляв ніяких особистих амбіцій, хоч мав у своїх руках велику силу, вдалося йому розбудувати ЕфБіАй на установу, до якої нині весь загал відноситься з повагою і довір'ям.

СТРАХ ЗА ВЛАСНУ ШКІРУ

Утеча Ігоря Ґузенка, шифрувальника в совєтській амбасаді в Оттаві (Канада) і розкриття канадійському урядові всіх таємниць, що їх він знав про совєтську шпигунську роботу на американському континенті, перед десятьма роками була великою сенсацією тому, що це був дійсно перший випадок, коли цілком довірена людина совєтської закордонно-шпигунської сіті зрадила своїх хлібодавців у користь своїм дотогочасним найбільшим ворогам. Втечі рядових громадян з Совєтського Союзу були завжди на денному порядку, зумовлені хіба тільки технічними труднощами. Відомо, що коли б широко відкрити кордони СССР з-перед 2-ої світ. війни, а „залізну заслону" після її закінчення, то почалася б ціла мандрівка нещасних народів, які непроглядними масами поплили б на Захід, не хотячи задихатись в атмосфері поліційного терору й матеріяльних злиднів. Але чільні фігури комуністичного життя втікали рідко. Було їх ще чимало з-поміж свіжо-підбитих сателітських країн: чехів, мадярів, поляків, — з Румунії і Болгарії приходили менше, через більше географічне віддалення. Але це не були ані „корінні" росіяни, ані — тим паче — давні комуністи з повним партійним вишколом і стажем практичної роботи. І тому не треба дивуватися, що втеча Ігоря Ростворова в Японії і потім Владіміра Петрова в Австралії наробила стільки шуму. До їх прізвищ прилучилось ще прізвище Ніколая Хохлова в Німеччині. Всі вони — вищі ранґою службовці чи старшини совєтської розвідки, які видали американській чи англійській владі всі таємниці, що їх знали з своєї попередньої служби. Такий поінформований часопис, як „Ню Йорк Таймс", натякає, що таких перекинчиків є вже більше, але не про всіх їх публічно пишеться.

Виринуло питання, чому саме тепер стільки появилось дезертирів із того фронту, який донедавна був найміцніший, найбільш опанцерений і найгрубшими мурами відмежований від зовнішнього світу. Широка публіка, як звичайно в таких справах, не бере справи глибше і керується сантиментами та судить по зверхніх познаках. Вона розчулюється, напр., такими моментами, як нібито трагічні переживання Євдокії Петрової, якій сказали, що її чоловік помер, і яку під сторожею озброєних енкаведистів хотіли були вивезти до СССР. Публіка емоціонується романтикою таких законспірованих і таємничих історій і готова вбачати в совєтських перекинчиках мало не героїв, а щонайменше розкаяних грішників, які „вибрали свободу". Очевидно, що приймається згори, як якусь правду, що всі вони керувались в своєму переході на сторону Заходу ідеальними мотивами, пізнанням правди про Совєти і бажанням допомогти західній справедливості в її заходах карати комуністичні злочини.

Очевидно, що такий підхід — не цілком правильний. Можна розуміти американські чинники безпеки, які мають величезну практичну користь з отаких перекинчиків, що приносять безцінні інформації „з першої руки" про прерізні большевицькі таємниці, передусім про таємниці совєтського шпигунського апарату й шпигунської роботи, і призадумуються (як читаємо про це в американській пресі) над способами, як би заохотити дальших совєтських енкаведистів до такої самої втечі. Чуємо, буцімто підготовляється навіть окремий закон про „почесний азиль" для таких втікачів з-поза залізної завіси, без уваги на те, чи вони втечуть безпосередньо звідтіль, чи виречуться своєї офіційної місії і попросять азилю вже за кордонами СССР. Але було б найбільшою помилкою — утотожнювати ці заходи для збільшення числа дезертирів із енкаведистських лав — з вірою в їх шляхетність і з якоюсь проповідницькою місією навертання грішників.

Не треба забувати, що такі Ростворови, Петрови чи Хохлови виросли за комуністичного режиму і перейшли не тільки „комсомол", але й спеціяльні додаткові фахові курси та школи, доступні тільки для найнадійніших комсомольців. З тих найнадійніших і перевірених не тільки усними іспитами, а й всякою найпоганішою роботою енкаведистів в кордонах СССР, вибирають людей для довіреної, найтаємнішої і найчорнішої шпигунської чи диверсійної роботи поза межами СССР, маючи на увазі всі спокуси, що ждуть мешканця СССР у світі західнього добробуту. Чи можна вірити в щирість зміни їх світогляду і вдачі?!

З усіх теорій на тему причин теперішньої „обильности" втікачів з совєтського поліційного апарату, найкращий є здогад, що жене їх страх за їх власне життя в СССР — наслідком зліквідування Берії і дальшого процесу ліквідування всіх тих, кого запідозрюють там у симпатіях до Берії чи якихось минулих зв'язках із ним. На тій чистці апарату НКВД з людей, що їх посадив туди Берія, виявилась ще раз правда, як то кожна акція викликає реакцію і як то не можна передбачити всіх наслідків масових репресій, розстрілів і заслань — когонебудь і з якихнебудь причин. Боротьба за владу в Кремлі показалась в історії з Берією так яскраво і так брутально, що вона стала очевидною для всіх найбільших і найменших службовиків МВД. І ті, яких ще пощадила доля, мусять жити у вічному страху, що коли це не сталось вчора, то може статись завтра, — і вони поділять долю свого недавнього всемогутнього потентата, що його ім'я небезпечно тепер і крізь сон вимовити. Бояться за своє голе життя і втікають. З ніяких ідеалістичних мотивів, не перейшовши найменшої ідеологічної еволюції, не знаючи й не розуміючи ніяких інших ідей, як ті, якими насякли були впродовж десятиліть своєї мерзенної роботи. І протягом ночі мерзенна людина не стає порядною людиною. Енкаведист міг втратити свою посаду, але залишився в душі енкаведистом і треба довгого-довгого часу в радикально змінених умовинах життя і праці, щоб змінився його світогляд, щоб змінилась його психічна структура.

Є в цих останніх втечах теж чимало неясного і підозрілого. Це стосується головно історії з нібито підготовлюваною спробою убивства одного російського еміґранта. Російський часопис в Ню Йорку повідомляв, що аж „верховне керівництво МВД в Москві прийняло рішення убити члена Виконавчого Комітету Національного Трудового Союзу Околовича", і та місія була доручена Хохлову. Плян ліквідації Околовича був названий в МВД „операцією Рейн". Водночас вся російська преса по цей бік залізної завіси розписується про цю аферу так, начеб російська еміґрантська організація НТС є такою могутньою протибольшевицькою фортецею, з такими безстрашними борцями проти комуни, що аж найвищі чинники Кремлю плянують і організують боротьбу з тими борцями. Воно пахне такою автореклямою, що мимохіть викликає підозріння і щодо інших моментів. Уже сам кореспондент „Ню Йорк Таймсу" звернув був увагу: як це так, що, з одного боку, той високий офіцер МВД одверто, на пресовій конференції у Бонні, оповідає, що це його власна дружина відмовила його від наказаного йому вбивства і погодилася, щоб він утік за кордоном до американців, і тут же він нібито побивається за рятування тієї жінки від помсти совєтської влади, сам даючи тій владі смертельні арґументи для її ліквідації?! Як це так, щоб старий російський еміґрантський діяч запалав таким повним довір'ям і любов'ю до енкаведиста, який мав його звести з цього світу, що разом з ним афішується на світлинах і пристає з ним, як із приятелем?! Це дуже темні пункти, які мимохіть наводять підозріння, що Національно-Трудовому Союзові менше залежить на кількості втікачів із Совєтського Союзу, а більше — на власній реабілітації після страшного скандалу, що вийшов з аферою Міллера-Хоруншого, члена Президії того НТС, який виявився великою фіґурою в совєтському шпигунському і провокаторському апараті.

Ревеляції німецької преси про більш, як підозрілу ролю російського НТС під час другої світової війни з закидами просто провокаторської роботи, — розкриття, що нібито схоплений большевиками діяч НТС Трушнович привіз був з Парижу православного архимандрита Волонцевича і гостив його у себе в Берліні, на те, щоб той „патріотичний" духовник потім втік до комуністів, де тепер є вже духовним достойником, — всі ті історії з НТС ставлять під великий знак запиту і всю фантастичну історію з „операцією Рейн". І також тепер, коли Хохлова привезли до ЗДА нібито для зізнань у Конґресі, не можна ніяк позбутись недовір'я до нього самого і йому подібних.

Тому добре було б, щоб відповідальні американські чинники ставились до тих втікачів з совєтського поліційного апарату з найбільшою резервою і були дуже обережні з своєю співпрацею з такими еміґрантськими колами, серед яких зорієнтуватись так само трудно, як в небезпечних і непроглядних джунґлях.

ВСІ НАТУРАЛІЗОВАНІ ГРОМАДЯНИ — РІВНІ

Генеральний прокуратор Герберт Бравнел мол., звертаючись до 24-річної конференції Національної Ради Натуралізації та Громадянства в Ню Йорку, заявив, що „натуралізованих громадян наш нарід прийняв у свою родину, як рівних членів." Ця заява генерального прокурора, прочитана представникам найголовніших національних і льокальних організацій, підтвердила, що натуралізовані громадяни, які не порушують нічим американських законів, не мають причин боятися денатуралізації. Якщо й бувають випадки денатуралізації, то це не можна вважати за щось таке, що спрямоване проти свободи натуралізованих громадян. Це тільки зброя проти беззаконня та корупції. Подаємо тут частину тої заяви:

„Наші закони передбачають випадки, коли права натуралізованого громадянина можуть бути через суд від нього відібрані, з метою оберегти наших громадян від осіб, що зневажають своє громадянство неморальними вчинками. Це стосується тільки до самої натуралізації і не має нічого спільного з діяльністю натуралізованих громадян після набуття ними громадянства. Денатуралізація — не кайдани на свободу натуралізованих громадян, але зброя проти беззаконня та корупції. І цей захід може бути переведений тільки через суд і згідно з найретельнішою та безстороньою правничою процедурою. Навіть більше, Найвищий Суд неодноразово підкреслював велику цінність американського громадянства і заявляв, що громадянства можна позбавити людину тільки після беззаперечних доказів, що вона дістала це громадянство незаконним способом.

„Неправда, що 7½ мільйонів натуралізованих американців живуть під страхом, що їх можуть позбавити громадянства. Всі випадки якихось непорозумінь у зв'язку з натуралізацією перевіряються якнайретельніше. Департамент юстиції під моїм керівництвом має спеціяльне завдання брати до уваги характер непорозумінь, період часу, коли це непорозуміння трапилось від часу натуралізації, характеристику даної особи, тобто чи була вона добрим американським громадянином, чи можна було б дати йому громадянство, якби він тепер звернувся з такою заявою, і чи позбавлення такої особи американського громадянства принесло б якусь користь американському народові. Якщо ніякої користи для громадського інтересу денатуралізація якоїсь особи не принесе, її провадити не буду.

„Протягом кількох останніх років кілька випадків денатуралізації трапились проти кількох осіб за їх підтримку та кримінальну діяльність і суд визнав їх небажаним елементом в нашій країні. І це в ніякій мірі не можна вважати за загрозу для мільйонів натуралізованих американців, що не допустились жадного злочину і дотримуються законів.

Про все це свідчить той невеликий відсоток випадків денатуралізації протягом останніх років. З усіх натуралізованих громадян тільки один на сто тисяч був під судом в справі денатуралізації.

„Серед 10 мільйонів осіб у З'єдинених державах, роджених за кордоном, є багато таких, що в них ще живі спогади про комуністичний або нацистичний терор. Я розумію їх непевність і почуття страху в зв'язку з деякими подіями наших днів. Я звертаюсь до них і до всіх американців, роджених за кордоном, і запевняю їх, що коли вони люблять нашу країну і шанують та виконують всі її закони, вони не мають підстави чогось боятись".

Загальна Рада.

Д-р Дмитро Бучинський

ЕСПАНСЬКІ ПОВОРОТЦІ

Від осени минулого року блудила по Еспанії поголоска про поворот еспанських полонених, головно вояків „Блакитної Дивізії", що в останній війні добровільно боролися проти червоної Москви по стороні Німеччини. Вістка навіть не була інтерпретована в пресі, бо було відомо, що на багато інтервенцій, зроблених окружними шляхами (Еспанія не має жадних зв'язків з Совєтським Союзом від 1939 року), Москва відповідала, що еспанських полонених не звільнить тому, що вони добровільно боролися проти неї.

Тяжко сказати, що саме спонукало Москву звільнити дуже маленьку частину полонених еспанців, але факт, що вона їх звільнила, і перша вістка про це появилася в еспанській пресі 21 березня ц. р. з Істанбулу. Було повідомлено, що поворотців перебрала спеціяльна комісія Еспанського Червоного Хреста і вони є вже в дорозі на батьківщину на кораблі „Семірамiс".

Немає ніякого сумніву, що вже перед тим урядові кола дещо знали про поворотців.

По тижневій подорожі корабель заякорився в Барсельоні.

Батьківщина прийняла поворотців з найбільшою радістю і сердечністю, на які може здобутися еспанець. Вітали їх уряд, армія і непроглядні маси народу. Полонені, пізнаючи з корабля своїх рідних на березі, не мали терпеливости чекати і кидалися в море, щоб скоріше їх обійняти. Одинадцять років без жадної вістки мали свої наслідки — дуже радісні й трагічні; радісні для тих, чий поворот вносив, сказати б щастя в родину, а трагічні для тих, що вдруге поженилися.

Поворотці зразу ж були забезпечені відпочинком, лічницями, мешканням і працею. Останні дві проблеми в сьогоднішній Еспанії дуже важкі.

Цілий ряд журналів присвятили поворотцям спеціяльне число, заповнене від першої до останньої сторінки світлинами, на яких подано сотні зворушливих моментів.

Наші еміґраційні душі також тремтіли еспанською радістю, а крім цього ми сподівались, що поворотці принесуть нам якусь конкретну вістку з нашої батьківщини. Але, на жаль, досі нікому з нас не вдалося поговорити з жадним поворотцем. Причина проста — ніхто з них не походить зі столиці. Більшість — це мешканці північних частин Еспанії. Кажуть, що один з них одержав дозвіл поселитися в Мадриді (столиця перенаселена й на мешкання треба мати окремий дозвіл від бурґомістра), але серед півтора мільйона людей тяжко знайти пошукуваного, тим більше, що годі робити в зв'язку з цим великий рух.

З преси відомо, що всіх поворотців прибуло 286, з чого 248 добровільців „Блакитної Дивізії", 34 інтернованих з часів громадянської і визвольної війни в Еспанії у роках 1936-39 і 4, що ще дітьми забрали їх большевики з батьківщини, коли закріпляли тут свою криваву владу. Між полоненими є три капітани і два пілоти, вишколені вже в Совєтському Союзі; з дітей повернули інженери.

В Совєтському Союзі жили вони по різних концентраційних таборах, а 68 з них були в таборі Черваков, коло Ярославля. Де вчилися ті, що повернулись інженерами, й ті, що були інтерновані — преса не згадує.

Частина з поворотців повернулися з знищеним здоров'ям, деякі поважно хворі. Більшість добре виглядають і не найгірше убрані.

Преса й радіо, дуже багато місця й часу присвятивши поворотцям в перші дні їх приїзду, раптом затихли. Не хочемо „поперед батька скакати в пекло" й робити якісь висновки, бо, знаючи звичаї еспанської преси, що нагло „хапає когось або щось в зуби й нагло, натішившись, випускає", можна дійти до фальшивих висновків. Сьогодні про поворотців майже не говорять. Можна було сподіватися, що хтонебудь з них буде ділитися з земляками своїми враженнями й спогадами, можна було сподіватися, що їх використають кореспонденти для написання репортажів, але на сподіваннях закінчилось. Можливо, що хтось з інтеліґентних поворотців пізніше видасть свої спогади окремою книжкою.

„Палке еспанське сонце зітре у їх пам'яті всі трагічні спогади, як погідного ранку розганяє воно нічну мряку" — таким погідним акордом закінчувала преса справу поворотців.

Звичайно, різні люди, цілком приватно, говорили й говорять з поворотцями щиріше й вільніше. З тих розмов багато різнородних вісток блудить по цілій Еспанії. Часом вони навіть мають характер леґенди: „Ми, еспанці, по таборах були такі сильні, що нас боялися навіть МВД-исти". Леґенди також комусь потрібні.

Багато говорять про те, що до Одеси большевики привезли 500 еспанців, яких мали відправити на батьківщину, але частина відмовилася їхати. Чому? Бо вони боялись, що в Еспанії їх усіх розстріляють як зрадників. Тут ясно, що кожний думає посвосму.

Цілком певне, що 3-4 поворотці вже попали під опіку поліції, але ніхто не може пояснити, чому. Можливо, що між ними є декілька вірних наймитів Москви, а можливо, що це тільки наслідки забагато випитого дешевого, але доброго еспанського вина. Останній здогад ставимо під сумнів, бо еспанці дуже язикаті й, коли б довелося за язик їх замикати, то це було б фізично неможливе до здійснення.

Мадрид, у квітні 1954.

Д-р Тома Воробець

ІНДІЯНИ В ЗДА

Сучасний стан на тлі історичної долі

(1).

Про індіян існує багата література у цілому світі, а зокрема в ЗДА. В більшості це твори пригодницького характеру, багаті на сенсацію, але без глибокого історичного й реального трактування проблеми. Одні автори описують індіян як хитрих, підступних, кровожадних „червоношкірих" дикунів, що ганяються за „скальпами". Білих поселенців вважають вони за благородних піонерів, які прийшли на землю індіян, бажаючи зазнайомити їх із здобутками цивілізації. Інші автори описують індіян як шляхетних, легковірних аристократів духа, які у зустрічі із білими безцеремонними пришельцями мусять загинути безслідно. Вплив такого трактування проблеми індіян приспав серед широкого загалу потребу пізнати реальне явище.

Отже, проблема індіян в ЗДА вимагає більшої, як дотепер, уваги й пізнання, а з цим застосування більш доцільних заходів для її розв'язки. Понад 460,000 індіян живе на континенті та Алясці і мають моральне право на всебічну допомогу, запевнену договорами між їх племенами і урядом ЗДА. Майже дві третини індіян живе ще дотепер в резерваціях або в окремих скупченнях у різних стейтах і на Алясці.

Прийнято історичними дослідами, що індіяни*) появилися на американському континенті 10-25 тисяч років тому з Азії, імовірно через Східній Сибір і Аляску.

Муней подає, що під час відкриття Америки на теренах теперішніх ЗДА було 846,000 індіян. Творили вони різні, незалежні племена, число яких перевищувало дві тисячі. Тепер залишилося при житті понад триста племен.

Індіянські племена можна порівняти до окремих націй, з окремою мовою, традицією й своєрідними звичаями.

За клясифікацією Павелла, індіянські племена користувалися п'ятдесятьма пнями мов, з яких шість пнів затратилося. Мова кожного племени має великий запас слів — від 7000 до 19000 і складну граматику. (Для прикладу можна навести, що хоч англійська мова має більше як 130,000 слів, у щоденному вжитку користуються пересічно 10,000 слів).

Різні племена порозумівалися між собою „мовою знаків" яка різниться від мови глухонімих тим, що „мова знаків" охоплює певні ідеї, а не слова. Ще дотепер індіяни різних племен, головно старші віком, користуються „мовою знаків". Молодша ґенерація уживає щораз більше англійської мови.

Індіяни не винайшли окремої азбуки, поза уживанням рисунків на корі дерев.

Антропологічно вважається індіян частиною монгольської раси. Назагал шкіра їх темношоколядового кольору у різних відтінях, хоч прийнято називати їх „червоношкірими".

Більшість індіян не мають „орлиного" профілю, як то читаємо про них в пригодницьких повістях, навпаки — їхні лиця більше гладкі — жіночого типу. Волосся їхнє чорне, пряме, заріст на лиці й тілі у мужчин скупуватий, і майже не зустрічається лисих.

Іноді появляється у них вроджена темна пляма на плечах — „монгольська пляма", яка подибується у японців та інших монгольських племен.

В часах відкриття Америки рівнем свого життя індіяни були подібні до европейців наприкінці старокам'яної доби. За виїмком індіян в Арізоні й Ню Мехіко, які знали управу землі, це були номади — кочовики, що жили з полювання, збирання ягід, коріння і риболовства. Їхнє харчування різнилося відповідно до географічних та кліматичних умовин і сезонів. Такий рівень їхнього життя залишився аж до осадження їх в резерваціях.

Часто читаємо в пресі, що індіяни вигибають. Щоправда, внаслідок витискування білими поселенцями, внаслідок воєн, хвороб та голоду, число їх в кінці 19-го стол. зменшилося до 240,000, але в новіших часах це число стало зростає, і від 1945 р., коли їх було 393,622, збільшилося до 460,000.

Чистокровних індіян є понад 60 відсотків. Завважується цікаве явище, що чистокровні особи або особи з більшою частиною індіянської крови виявляють тенденцію заключати подружжя між собою, а особи з більшою домішкою білої крови — з білими. Отже, можна ствердити, що життя не оправдує теорії асиміляції індіян інших рас через мішані подружжя, внаслідок якої витворюється новий тип американця. Індіяни прив'язані до старих традицій і горді з свого походження. Але подібно як інші національні групи, вони виявляють посилену тенденцію до економічно-культурної асиміляції, бажаючи увійти в загальне русло американського життя. Вони прагнуть до збагачування, не до нівеляції американського життя й культури.

Державно-правний стан індіян в ЗДА

В час по відкритті Америки окремі европейські держави, як Англія та Франція, що висилали за океан свої експедиції, зголосили право власности своїх володарів на відкриті ними землі.

На основі тогочасного міжнародного права „вступу-відкриття", на „нічию" землю, постало 13 колоній.

Від 1633 р. індіяни не могли вже розпоряджати землею без дозволу влади колоній. З проголошенням Декларації Незалежности З'єдинених Держав, Федеральний уряд перейняв контролю землі, визначування власности індіян й розподілу між білих поселенців.

Джерелом індіянських законів стає Конституція З'єдинених Держав. На початках, індіянські племена могли укладати договори та виповідати війну на підставах міжнародного права.

В 1871 році право укладання договорів уневажнено, і індіянські племена могли відтепер заключати конвенції, порозуміння й конституції. Всі рішення судів не признають індіянам окремого положення держави в державі. Остання індіянська війна, себто поважніший збройний виступ індіян, мала місце наприкінці 19 стол. В ній брало участь плем'я апечів. Зате збройний виступ індіян в Міннесоті за президентури Линколна не визнано війною і 60 індіян повішено, як звичайних злочинців.

Для характеристики почувань індіян можна згадати що аж дотепер деякі племена, як семіноли на Флориді, чваняться тим, що вони ніколи не укладали миру із урядом З'єдинених Держав.

Під час другої світової війни нюйоркське плем'я ухвалило виповісти війну Німеччині.

В 1790 р. федеральний уряд постановив, що відібрання чи купно землі від індіян може відбутися лише за урядовою згодою і через уряд. Однак були випадки, що власність індіян трактовано як публічну зі шкодою для них. На початках творення ЗДА засадою політики супроти індіян була війна з ними. Зайняття Флориди було оправдуване потребою захисту білих мешканців проти ворожих індіян.

Втрата індіянами землі відбувалася шляхом здобування її від них, купна або залишення ними включно до примусового осадження індіян в резерваціях.

*) В цьому огляді не торкаюсь історії інків-ацтеків.

Вол. Дорошенко

ЖИТТЬОВИЙ ШЛЯХ ЮРІЯ ТИЩЕНКА-СІРОГО

(6)

Опинившися в 1944-45 рр. в Чехословаччині, я ще ближче зійшовся з Сірим, беручи близьку участь у його видавництві. Буваючи в нього, я познайомився і з його сином, коли той якось приїхав до батька. Це був кремезний, як і батько, чоловік і такий самий спритний, як батько, а може ще й спритніший, бо його „бизнес" таки добре просперував у Відні. Борис тоді в Празі мало не згинув, попавши на вулиці під бомби під час налету на Прагу американських бомбовиків. Молодого Тищенка відламок бомби тяжко поранив у ногу й він довго вилежувався в шпиталі.

Я дуже часто бачився з Сірим у його бюрі або в хаті, куди він мене не раз запрошував на борщ, обов'язково з чарочкою. Борщ він варив сам на плиті в господині і, треба сказати, робив це, як справжній майстер куховарської справи. Сірий любив погостити приятелів або потрібних йому людей, як напр. авторів, чи що. Проф. Ол. Оглоблин теж не раз заходив до нього, і обов'язково тоді мусіла бути „чарчина". Я тоді брав участь у виданні „Поезій" Шевченка, до якої дав біографічну канву до життєпису великого Тараса, а крім того редагував для Сірого календар - альманах „Дніпро" на рік 1945-й і вже через це саме мусів бувати в його бюрі або мешканні, де він переховував рукописи й коректи.

Як упала Німеччина, Тищенко не встиг та й не міг заздалегідь евакувати все своє майно, навіть сам не виїхав із Праги завчасу й утік уже з неї по приході большевиків. Зараз із приходом до Праги 9 травня 1945 р. червоної армії почалися труси й арештування „ворогів народу", передусім українців. Енкаведисти та їхні чеські підпомагачі геть розгромили і офіс і приватне мешкання Сірого, понищили і вже випущені видання, і приготовані до друку, а також рукописні матеріяли. В друкарні понищили надруковані, але ще незброшуровані аркуші. При цьому арештували головних службовців Сірого, яких застали в його бюрі — д-ра Хандрицького й проф. Чаплю. Сам Тищенко встиг вимкнутися з енкаведистських лап, вийшовши пішки з зайнятої червоними москалями Праги. В дорозі його підвозили самі совєтські салдати, що були переважно українцями.

Господар Тищенка — Калюжний — покладався на своє чеське громадянство, але врешті мусів утікати, а згодом утікла й його дружина, хоч була родовитою чешкою.

Частину своїх видань і важливіші рукописи вислав був Тищенко свого часу, ще перед приходом москалів до Німеччини, на переховання в видавництві Герозе, з яким стояв у ділових зв'язках. Це було чисто німецьке видавництво, що видавало й українські книжки. Герозе мріяв зосередити виключно в своїх руках видавання українських речей і, коли б йому пощастило діпняти цього, то мабуть і видавництву Сірого прийшов би кінець. Та покищо він тримав з Сірим. (Кінець буде)

З совєтського побуту

Зашуміли, загуділи проводи...

За вікном, що виходить на широкий простір ланів, чути далекий гуркіт тракторів. Андрій Петрович Сліпченко бачить, як там вдалині, на самім обрії, у степовому тремтливому маризі пливуть сільсько-господарські машини. Йому, агрономові колгоспу „Комінтерн", треба було б бути зараз на полі, в бриґадах, але він прикований до телефону і не сміє відійти, від нього й на крок.

Андрій Петрович бере слухавку і знову — котрий уже раз! — гарячково крутить ручку:

— Дайте МТС! Я вже дві години прошу вас про це.

— Ач, який нетерплячий, — заспокоює його телефоністка. — Подумаєш — дві години! З колгоспу імені Чапаєва вже чотири години старається сполучитися з МТС, і нічого — терпить, сердешний, не лається, як дехто.

У цей час в слухавці щось верещить і в розмову втручається третій голос:

— Я з колгоспу імені Сталіна. Чорт-за-що! Три години прошу сполучити мене з МТС. Давно пішки зайшов би туди, щоб розв'язатися з цим зведенням. Зрозумійте моє положення, у мене ж сівба.

Сліпченко пізнає голос агронома Яготинського колгоспу І. Царика. Правильно каже Царик. Йому справді до МТС всього лише півгодини ходу. Здається, чому б Царикові й справді не перейтися швиденько до МТС замість три години чекати на чергу біля телефону? Та ба. Відлучитися агрономові не можна: директор МТС Василь Васильович Бойченко престрого наказав передавати зведення лише телефонічно, і ніяк інакше!

— Ми, — заявив тов. Бойченко, — рішили відмовитися від паперової тяганини і не вимагаємо від вас письмових зведень, передавайте нам тільки усні зведення телефонічно.

—Та ж на численні й усні зведення треба витрачати не менше часу як на письмові, — сказав хтось.

Одначе Василь Васильович залишився при своїй думці і заявив:

— Так от, запам'ятайте, з телефоном прийдеться працювати, і яко мога активніше.

І тепер в колгоспах агрономи та зоотехніки працюють не стільки на полях, скільки з „телефоном". Першу половину дня вони похмуро сидять біля телефонічних апаратів і обчисляють проценти, а другу половину дня марно, намагаються передати одержані результати до МТС. Телефонічні проводи неспроможні переробити потужного потоку зведень та звітів. Добре, якби зведення вимагала тільки дирекція МТС, — „на допомогу" колгоспам Яготинський райком партії та райвиконком виділили уповноважених: районового прокурора, суддю, начальника автоколони та інших. Суддя, наприклад, їхати до підшефного колгоспу не має часу і починає „допомагати колгоспові" телефонічно. У перерві між судовими засіданнями уповноважений дзвонить агрономові й вимагає зведення.

— Даруйте, — стогне агроном, — я вже передав усі цифри і до МТС і до райкому, дайте ж хоч годинку побувати на полі.

Одначе уповноважені народ твердий і їх не вблагаєш. „Як уже допомагати, то допомагати", — думають вони.

Телефонічне керівництво не приносить успіху Яготинській МТС Київської области. Справи тут ідуть зовсім кепсько. Одна п'ята частина тракторів на весняній сівбі систематично перестоює через усякі аварії та неполадки: в одних колгоспах порушується агротехніка, в інших — незадовільно переводять квадратово-гніздовий посів просапних культур. А агрономи замість бути на полі — сидять біля телефонів.

Пробували спеціялісти протестувати проти нової бюрократичної затії, а директор МТС узяв та й поштрафував вісімнадцять агрономів і зоотехніків за несвоєчасну передачу усних зведень: одного — на сто рублів, другого — на двісті, а зоотехніка Шадуру — на шістсот.

Телефонічний бюрократизм поширився не тільки в Яготинській МТС Київської области. Зашуміли, загуділи проводи в Чернігівській області. Та ще як зашуміли!

Головний агроном Бобровицької МТС Чернігівської области тов. Джужа „розробив" для колгоспних агрономів схему щоденних телефонічних звітів з п'ятнадцяти питань. Щоб виповнити таку звітність, кожний агроном мусить витрачати мало не повний робочий день.

Бюрократи перешиковуються. Їм здається, що вони винайшли „бюрократизм без закиду". Сидить така собі канцелярська душа та й думає:

— Аж тепер я в безпеці. Телефон слідів на папері не залишає, значить, мені ніхто не закине бюрократизму.

А. Рябокляч. („Правда").

Досліджуватимуть комуністичні тортури в зв'язку з судом над полковником Швейблем

Вашингтон. — Департамент оборони створить окрему комісію, яка досліджуватиме комуністичні тортури, що ними змушувано полонених до фальшивих зізнань. Цю комісію зорганізують в зв'язку з закінченням слідства над полковником морської піхоти Френком Г. Швейблем, якого визнано невинним. Суд ствердив, що полковник Швейбл опирався комуністичним тортурам, поки міг, і тому його пізніші фальшиві зізнання є оправдані. Секретар фльоти і командант морської піхоти заявили, що проти полковника Швейбла не буде порушено ніякої дисциплінарної акції. Але вони не сказали, що буде з дальшою військовою кар'єрою полковника. Генерал Шеферд заявив, що Швейбла не можна призначати на такі становища, де потрібні твердий характер і неплямлене провідництво. Вимушені заяви полковника Швейбла про бактеріологічну війну, що її буцімто вели американці — завдали великої шкоди ЗДА, казав генерал Шеферд. Департамент оборони опрацьовує новий правильник, як мають поводитися військовики в ворожому полоні. До комісії, що досліджуватиме комуністичні тортури — мають належати військовики, лікарі-психіятри та фахівці від комуністичної доктрини.

З концертової залі

РЕСИТАЛЬ ВАДИМА КІПИ

(Ню Йорк 7-го травня 1954 р., Вашингтон Ірвінґ Гай Скул)

Є дві категорії піяністів. Одна — весь свій талант і досвід скеровує на музичне виховання підростаючого покоління. Прищеплюючи та розвиваючи в молодих душах любов до музичного мистецтва, формуючи їх мистецький смак і світогляд, — ці піяністи-педагоги і самі, від постійного перебування в оточенні животворчої юности, подібно як Доріян Грей Вальда, не відчувають на собі вплив часу, а цілком задовольняються своєю мистецькою місією. Вони є цінні для всіх.

Не менше (а може значно більш) цінна для нас також і друга категорія піяністів, яка віддаючи так само багато часу і сил педагогічній діяльності, не задовольняється нею до кінця. Ці піяністи прагнуть безпосередньо впливати на авдиторію, і вносять своє мистецтво на великі концертові естради, — так би мовити, з перших рук.

Артизм і мистецьке хвилювання для них більше улюблена і ближча стихія, якої вони потребують як повітря, перебуваючи весь час в атмосфері напружених виконавських шукань.

Саме до цих останніх і належить відомий піяніст Вадим Кіпа. Він при бездоганному технічному апараті, ще й талановитий і оригінальний виконавець.

На концерті, що відбувся в п'ятницю 7 травня, він ще раз у досить різноманітній програмі продемонстрував свій стиль виконання. Цей стиль полягає в монументальності звучань, в мужності інтерпретації, в урочистому піднесенні виконуваних творів та великій експресії щодо розкриття їх образів.

Творчий нерв піяніста навіть часом штовхав його до останніх меж можливого емоційного напруження.

Під час виконання деяких творів (напр. „Думки" — Чайковського, скерцо — Шопена, парафрази „Трубудур" — Ліста) іноді здавалось, що ось-ось піяніст втратить контролю над собою і мимохіть порине в динамічне та темпове перебільшення, що неминуче відіб'ється на технічній чіткості. Та дарма. — Кіпа жадного разу не втратив почуття міри.

Почав свою програму Вадим Кіпа з досить рідко виконуваної сюїти — Капрічіо І. С. Баха — „На від'їзд улюбленого брата", яку він виконав прекрасно.

Два дальші твори першого відділу — „Гавот" Глюка-Брамса, та Бетговенська „Місячна Соната", особливо остання, — були виконані артистично. Між іншим нюанси, яких вживав піяніст в „Місячній сонаті", були не тільки виконанням авторських вказівок, але й цілком природним та логічним фразуванням, яке відчув, перетравив у своїй душі концертами. Приємно було і авторові цих рядків почути два власних твори в мистецькій інтерпретації В. Кіпи — „Кобзар" і „Прелюд", які він (особливо „Прелюд") виконав дуже добре.

„Думку" — Чайковського і сіз-моль-не скерцо Шопена виконано також майстерно, хоч трошки й незрівноважено.

На жаль, концертанта весь час нервувало фортепіяно своєю не зовсім відповідною до конституції його рук клявіятурою. Декілька разів він змушений був спускатися зі сцени і грати на другому фортепіяні, яке не було в достатній мірі приготоване до концерту. Певно через те і була в окремих точках програми незрівноваженість.

Прегарно був виконаний „Забутий вальс". Закінчив піяніст свій концерт ефектовною, рідко виконуваною парафразою Ліста — „Трубадур", в якій він майстерно передав красу та міць архітехніки Лістового піянізму.

Вадим Кіпа мав великий успіх у численної авдиторії, яка прийшла на його концерт, не зважаючи на дощову погоду, і принесла йому свою пошану, квіти і бурхливі оплески.

Як у першому, так і в другому відділі піяніст майстерно виконав „на біс" декілька творів Шопена, Ліста, Брамса і Дебюсі.

Оглядаючи сучасний український піяністичний олімп в Америці і Канаді, — ми бачимо Вадима Кіпу в першій лінії виконавців — репрезентантів сучасного українського піянізму.

Микола Фоменко.

● Дипломати Об'єднаних Націй, що їх більшість є курцями, виграли 8-літню війну проти Генерального Секретаріяту ОН у справі свободи курення під час засідань. До цього часу не вільно було курити, при чому Секретаріят покликувався на потребу зберігати достоїнство установи, пронижувану буцімто курцями. Після довгих пересправ в залі Ради Безпеки вмонтовано біля делеґатських крісел — попільниці. Кажуть, що найбільш авантурувався турецький амбасадор до ОН, Селім Сарпер, який теж став героєм дня, коли „леґально" закурив.

З наших буднів

В НЕДІЛЮ, В КАРНЕҐІ ҐОЛ

Так, в неділю стукне Батькові-Союзові 60 років!

Стукне, чи стукнуло, це річ другорядного порядку, важне, що Фестиваль будемо мати — яких ще не бувало! Можу це сказати з рукою на серці, бо вже кілька тижнів реґулярно „учащаю" на всі музикальні й танцювальні проби в Народному Домі і з тієї нагоди дістав, навіть, титул співчуваючого хориста і доходящого танцюриста.

Між іншим — наш Народний Дім може і не цілком відповідний для імпрез великого маштабу, але на проби таких імпрез придається, просто, ідеально!

Гей, проби, проби — співанки, хто вас не знає, хто не пам'ятає! Хто не „ходив на проби" в днях своєї молодости, той не пережив тієї молодости повністю. Хто ж не ходить тепер, у дозрілому, чи і в перезрілому віці, той не переживає її вдруге, втрете і вдесяте.

Проби Союзового Фестивалю мали свій особливий посмак, свій чар і настрій. Ледве чи якась інша наша імпреза в Америці притягнула б та зацікавила б таку масу виконавців! Є це імпреза поміжстейтова, понадпартійна, понадплемінна, понад конфесійна, іншими словами — в сто процентах соборницька. Бере в ній участь кілька поколінь з „нової" і „старої" іміґрації та тут народженої генерації. Між молоденькою пластункою Христиною і старим, союзовим зубром, п. Павлом Слободяном, стоїть не тільки відстань десятків років, але й замикається чималенький шмат історії...

Або, перерахуйте ще раз імена мистецьких „асів" Фестивалю: тут і Оля Дмитрів і Йосип Гірняк, Марусевич і Микитюк, Флис і Петріна, проф. Фоменко і Леся Вахнянин, Марія Болнар і Осип Стецура, — щоб не згадувати інших, не менше шановних особистостей, що їх так скрупулятно ще раз і ще раз пригадувано нам на 1-ій сторінці „Свободи".

За тих декілька тижнів „проб" паркети Народного Дому добре навгиналися під присюдами хвацьких наших танцюристів, а його стіни, іноді, аж тремтіли, як „потиснув" форте Метрополітальний Хор, або Об'єднаний (250 співаків!) А скільки було, нераз, жартів, скільки сміху — розваги!

Стоїть, наприклад, під зеленим бальдахімом (пам'ятка по бувших власниках!) Йосип Гірняк, і керує пробою „Майської ночі". „Парубки, — кричить до мікрофону, — заходять звідси, дівчата звідси, Левко стрічається з Галею осьтут. Зрозуміло?"

— Зрозуміло! — загуділа заля. А тут, збоку, якийсь несміливий голосок:

— What did he say?

Тоді прискакує до мікрофону вічний маршал від парад, пан Бакад, і все, що сказав Гірняк, перекладає „з українського на наше". А, деколи, як на залі зробиться армарок, тоді кричать до мікрофону всі наraз, і Гірняк, і Флис, ще й Петріна пробує його досягнути...

Тут я, розуміється, пишу про Фестиваль від його „кухонного входу", бо й на те робиться проби, щоб усунути всякі дефекти. Завтра, очевидно, все заокруглиться, вишліфується, і Фестиваль заблисне повною красою й багацтвом своєї небуденної програми. Цікаво мені тільки, як порадить собі Комітет із строями, в що він приодягне таку масу народу?... На цю тему велися довгі дискусії: були голоси за тим, щоб усіх прибрати в національні строї, потім зійшло на те, щоб дівчат — у національні, хлопців — сальонові, накінець вирішили повдягати всіх трохи так, трохи сяк, а як буде насправді — побачимо завтра.

Розуміється — така імпреза, як Ювілейний Фестиваль УНСоюзу не потребує спеціяльної реклями, але Комітет, сказати б, для самого „фасону", ще далі закликає всіх до участи, в пресі і на радіо, — а як один із заохочуючих моментів підкреслює факт, що промови п. Д. Галичина і д-ра Мишуги — будуть короткі!

Ну, як же не піти на таке Свято?!

Ікер.

Посмертні Згадки

ДЕНИС ДУТЧАК, член 204 відділу УНСоюзу в Ню Йорку, помер 13-го травня 1954 р. в 64-ім році життя. Похорон відбудеться 15-го травня о год. 9-ій рано в церкві св. Володимира 14-та вул. з похор. заведення П. Яреми на цвинтар National Cemetery Pine Lawn, L. I. — В. П. П.! Секр.

ГРИГОРІЙ САПЧУК, член Б-ва св. І. Хрестителя, відд. 270 УНСоюзу в Джерзі Сіті, Н. Дж., помер 8-го травня 1954 р. в 46 році життя. Покійний родився в селі Карів, пов. Рава Руська, Зах. Україна. До УНСоюзу вступив 1932 року. Полишив у великім смутку дружину Марію, 3 доньки Парасю, Марію і Юлію. Похорон відбувся 11-го травня з похоронного заведення І. Ковальчика, 123 Grand St., до української католицької церкви св. Апп. Петра і Павла при Сусекс вул., а відтак на Holy Cross Cemetery. — В. П. П.! М. Баран.

Вступайте в члени У. Н. С.

РОЗШУКИ

Дмитро Кочерга пошукує свого сина ІВАНА КОЧЕРГА, років 28, який до 1945 р. перебував в Німеччині, в Берліні. Хто знав би дещо про нього, прошу подати вістку на адресу:
DMYTRO KOCHERHA
520 E. 11 St., New York 9, N. Y. USA.

Пошукую родину Микити Вихопня, який помер 1937 р., родом зі села Жовтанець, повіт Жовква, до Америки виїхав перед першою світовою війною, пошукує стрийна сестра. Проситься родину чи знайомих подати вістку про себе на адресу:
ANASTAZIA PYRSKA
401 E. 5th St., New York 9, N. Y.

МАРІЯ МЕЛЬНИК пошукує свого Вуйка Саву ЩЕРБАНЬ, з села Тереміщ з Камінець Подільської обл., котрий виїхав в 1914 р. і жив в Ню Йорку.. Пошукує його сестри Варвари донька, Марія Мельник замiжна Копець. Моя адреса:
MARIA KOPEC
1315 W. Chicago Avenue
Chicago 22, Ill.

Вступайте в члени УНСоюзу!